



**Kaalslag
of Cultuur-
?sepswo**

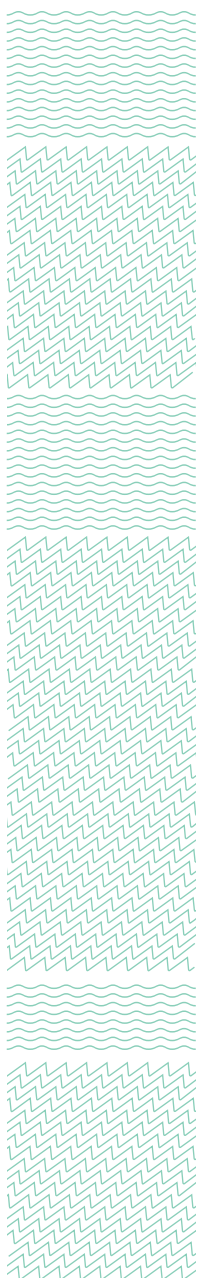


22 juni 2015 ^{12.00 -}_{18.00 u}
Koninklijk
Concertgebouw
Amsterdam

Een symposium over trends, nieuw onder-
zoek en kansen in de cultuursector

Feiten,
cijfers &
kansen
in de
cultuur





Dagprogramma

12.00 u **Aanmelden en koffie**

13.00 u **Welkom** door **Marielle Hendriks**, Boekmanstichting
Programmatoelichting door **Simon Reinink**,
Het Koninklijk Concertgebouw en moderator

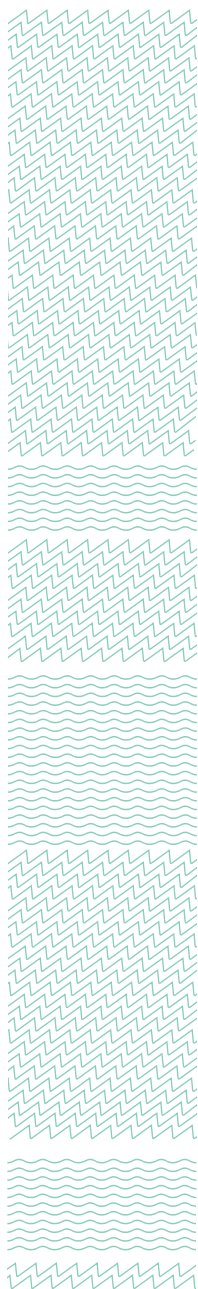
13.15 u Blok I **The big picture**
Key-note
Coen Teulings, University of Cambridge en
Universiteit van Amsterdam
Over de recente ontwikkelingen in de culturele
sector en de impact van de cultuurbezuinigingen

13.45 u **Facts & Figures**
Bastiaan Vinkenburg, Berenschot
Financiële stromen 2011-2015 in kaart gebracht

14.00 u Blok II **(Privaat financieel) draagvlak voor cultuur**
Debat **Over draagvlak tot uiting komend in
private geldstromen, vriendenverenigingen
en verschuivingen daarin**
Met **Adriana Esmeijer** (Prins Bernhard Cultuurfonds),
Ryclef Rienstra (VandenEnde Foundation),
Rien van Gendt (Samenwerkende Brancheorganisaties
Filantropie, Vereniging van Fondsen in Nederland, European
Cultural Foundation, Rockefeller Philanthropy Advisors,
Fonds 1818) en **Martijn Sanders** (Vereniging Rembrandt,
Holland Festival, Stedelijk Museum)

14.40 u Pauze

15.10 u Blok III **Toegang tot cultuureducatie en amateurkunst**
Facts & Figures
Marlies Tal, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie
en Amateurkunst
Over de stand in het land van cultuureducatie en
amateurkunst, met aandacht voor binnenschoolse
cultuureducatie en buitenschoolse cultuurparticipatie



15.20 u Debat **Het beleidsideaal van toegang voor iedere burger tot amateurkunst en cultuureducatie versus de praktijk van verschraving van het aanbod. Wat is er nodig om het tij te keren?**

Met **Bart van Meijl** (De Nieuwe Philharmonie Utrecht, KNMO, muziekkoepeel voor amateursmuziek),
Stéfanie van Tuinen (SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling),
Moniek Warmer (ontwerper en adviseur educatieve cultuurprojecten) en
Marlies Tal (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst)

16.00 u **Korte pauze**

16.15 u Blok IV **Jonge makers**
Jarl Schulp, FIBER
Carolien Borgers, cabaretière

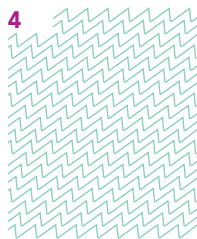
16.35 u Blok V **Werkgelegenheid in de (podium)kunstensector**
Facts & Figures
Dimitri Lahaut, Boekmanstichting
Werkgelegenheid en vrijwilligers

16.45 u Debat **Over een nieuw evenwicht tussen cultuurproducenten en makers, en de effecten daarvan in de keten van werkgelegenheid in de (podium)kunstensector**
Met **Lennart van der Meulen** (VPRO, Kunsten'92),
Aukje Bolle (Korzo Theater, Sociaal Fonds Podiumkunsten),
Tanja Mlaker (Nationale Opera & Ballet, Federatie Cultuur) en
Erik Akkermans (Stuurgroep Sectorplan Cultuur, Federatie Cultuur)

17.30 u **Wrap-up**
Marielle Hendriks, Boekmanstichting

17.40 u **Borrel**

4



Het **informatiecentrum** van de **Boekmanstichting** verzamelt publicaties over kunst- en cultuurbeleid en de uitwerking daarvan in de maatschappij. U kunt deze vinden in de online catalogus: catalogus.boekman.nl Voor het symposium heeft het informatiecentrum publicaties bijeengebracht die gerelateerd zijn aan de besproken thema's. Deze zijn door middel van QR-codes ook tijdens het symposium in te zien.

Handleiding voor het scannen QR-codes op uw telefoon

- Stap 1** Open de Play Store of de App Store en download een QR Code reader en open de applicatie.
- Stap 2** Houd uw telefoon zo vast dat de code ongeveer het enige is wat zichtbaar is op het scherm. De scan applicatie zal de camera op uw telefoon gebruiken om de code te scannen.
- Stap 3** U komt automatisch op de bijbehorende documenten in de online catalogus terecht.

QR-codes naar documenten gerelateerd aan symposium



13.15 u **Key-note**
Coen Teulings, University of Cambridge en
Universiteit van Amsterdam
Over de recente ontwikkelingen in de culturele
sector en de impact van de cultuurbezuinigingen



13.45 u **Facts & Figures**
Bastiaan Vinkenburg, Berenschot
Financiële stromen 2011-2015 in kaart gebracht



14.00 u **(Privaat financieel) draagvlak voor cultuur**
Private geldstromen, vriendenverenigingen.
Dossier Boekman 103 Wie geeft er aan cultuur?



15.10 u **Facts & Figures**
Marlies Tal, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en
Amateurkunst
Over de stand in het land van cultuureducatie en
amateurkunst



16.35 u **Facts & Figures**
Dimitri Lahaut, Boekmanstichting
Werkgelegenheid en vrijwilligers

Kaalslag of Cultuur- ?gajswa

Feiten, cijfers & kansen in de cultuur 2015

Centrale vraag van het symposium

Hoe staat het anno 2015 met de vitaliteit van de kunst- en cultuursector sinds zowel Rijk, provincies als gemeenten onder druk van de financiële crisis grote bezuinigingen hebben doorgevoerd? Welke deelsectoren en provincies zijn het zwaarst getroffen? En welke nieuwe kansen doen zich voor?

Themaverkenning

Minister Bussemaker maakte begin 2014 een eerste balans op voor de bestedingen van de Rijksoverheid tot en met 2013. Zij liet weten dat het Rijk in totaal zo'n 20 procent heeft bezuinigd door subsidieregelingen stop te zetten, een generieke bezuiniging op algehele cultuurbegroting door te voeren en te korten op de uitgaven voor de basisinfrastructuur (BIS). De 12 provincies bezuinigden eveneens ruim 20 procent en de G4 ongeveer

14 procent, andere grote steden aanzienlijk minder waardoor het percentage van de G35 in totaal uitkwam op circa 4 procent.

Volgens sommigen was er sprake van een overaanbod en tijd om dood hout te kappen. Anderen zijn van mening dat de drastische bezuinigingen alleen maar desastreuze gevolgen kennen die zich pas in hun volle omvang in de komende jaren openbaren, omdat de grote gemeentelijke bezuinigingen pas ingaan in of na 2015. Deze verwachting lijkt te worden gestaafd door de cijfers die Bureau Berenschot in *Boekman 103* presenteert. Speciaal voor dit nummer heeft Berenschot de begrotingen van de drie overheden onder de loep genomen en daar verslag van gedaan. De cijfers preciseren de balans van minister Bussemaker. Het blijkt dat gemeenten in 2015 ten opzichte van 2011 gemiddeld 7 procent bezuinigen op hun begroting. Het Gemeente-



fonds heeft er weliswaar bijna 8 miljard euro bij gekregen voor nieuwe taken op het gebied van werk, zorg en jeugd, maar het kabinet verwacht dat gemeenten de komende jaren afstevenen op een tekort dat kan oplopen tot bijna 2 miljard euro. Met andere woorden: hun kosten stijgen terwijl hun inkomsten dalen en hun financiële ruimte krimpt. Gemeenten zullen de komende jaren harde keuzes (moeten) maken. Zo is nu al bekend dat de gemeente Maastricht, een van de G9-gemeenten, in de periode 2015-2018, 2,75 miljoen op culturele instellingen zal bezuinigen. Vanaf 2016 worden die bezuinigingen doorgevoerd.

Provincies ontvangen met ingang van 2015 minder inkomsten uit het Provinciefonds, hebben te maken met teruglopende inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting en de doorwerking van de bezuinigingen door het Rijk. Zij voerden bezuinigingen door van vele miljoenen waarbij de cultuursector niet is ontzien. De meeste provincies hebben in 2015 met name op kunsten bezuinigd: gemiddeld 40 procent van het budget. Hiervoor blijft er in 2015 in alle provincies samen 81 miljoen euro over. De verschillen tussen provincies zijn groot: Friesland, Gelderland en Zeeland besteden meer aan kunsten, terwijl Overijssel, Zuid-

Holland en Utrecht slechts minder dan een kwart van het kunstenbudget overhouden. Erfgoed wordt relatief ontzien: de bestedingen in 2015 ontlopen die uit 2011 niet veel. Op bibliotheken daarentegen is gemiddeld 21 procent bezuinigd (Bastiaan Vinkenburg in *Boekman* 103).

De verlaging van de Rijksbegroting met 200 miljoen euro zou pas in 2015 gerealiseerd worden. In de praktijk blijken de bestedingen in 2013 al fors lager. Op kunsten is in 2013 ten opzichte van 2011 24 procent (106 miljoen euro) bezuinigd en op erfgoed 17 procent (58 miljoen euro). Na 2013 stijgt het cultuurbudget weer: het totaal bedrag voor cultuur ligt in 2014 13 miljoen euro hoger dan in 2013, in 2015 staat er 29 miljoen euro meer op de begroting (Bastiaan Vinkenburg in *Boekman* 103).

Effecten van overheidsbezuinigingen

Tegen de achtergrond van het gegeven dat het Rijk grof geschat zo'n 30 procent van de totale uitgaven voor cultuur voor zijn rekening neemt, de provincies 5 procent en de gemeenten de resterende 65 procent, is het voor de toekomst van het cultuurlandschap zinnig te kijken naar de gevolgen van de huidige en komende bezuinigingsoperaties.



Enkele van die gevolgen zijn al waarneembaar. Om te beginnen verandert de infrastructuur van karakter: gesubsidieerde instellingen lopen financieel op eieren, hebben torenhoge schulden, raken failliet, fuseren of sluiten. Zo moe(s)ten Schouwburg De Nieuwe Doelen in Gorinchem, de Stadsgehoorzaal in Vlaardingen en De Poorteriej in Zaltbommel hun deuren sluiten: podia waar theatermakers graag kwamen en die een belangrijke rol in de gemeenschap vervulden. Het MC Theater in Amsterdam heeft al eerder faillissement moeten aanvragen. Instellingen als De Paviljoens in Almere, het Tropentheater in Amsterdam en het Nederlands Instituut voor Animatiefilm in Tilburg zijn eveneens gesloten: het zijn slechts enkele voorbeelden.

De Cultuurindex Nederland weer spiegelt die trend van fusie en sluiting: sinds 2005 laat de Cultuurindex een daling zien van het totaal aantal instellingen en ondernemingen in de cultuursector (pijler Capaciteit). Het gaat daarbij onder meer om podia, centra voor de kunsten, muziekwinkels, musea en galeries en zelfstandige bedrijfjes. Sinds 2005 is bijvoorbeeld het aantal centra voor de kunsten met 43 procent gedaald en het aantal muziekwinkels met 62 procent.

Tegelijkertijd is het aantal leerlingen van centra voor de kunsten en het percentage van de bevolking dat een vorm van amateurkunst beoefent — een muziekinstrument bespeelt, zingt in een koor, schildert, schrijft — mee gedaald (pijler Participatie). Dat geldt ook, meer nog zelfs, voor de consumptie van cultuurgoederen. Zo is de fysieke en digitale albumverkoop in de muziekmarkt ten opzichte van 2005 met 52 procent gedaald, het aantal verkopen via de Kunstkoopregeling met 59 procent en het aantal beeld dragers, zoals dvd's, met 44 procent. Het aantal verkochte boeken, fysiek en digitaal, daarentegen is met 11 procent gestegen.

De grootste stijging doet zich echter voor bij draagvlak, waaronder niet alleen particuliere giften aan cultuur, maar ook vrijwilligers voor podiumkunsten en musea vallen. Als gevolg van de penibele financiële omstandigheden vindt er een verschuiving plaats in het werkveld, blijkt uit de Cultuurindex: vrijwilligers maken een steeds belangrijker deel van de cultuursector uit. Bij musea bijvoorbeeld doen vrijwilligers 45 procent van al het werk, tegenover 32 procent in 2005 (Dimitri Lahaut in *Boekman* 103). Veel musea kunnen daardoor de slag naar vernieuwing niet maken, aldus het rap-



port *Musea voor mensen* (2014), onder leiding van de Commissie Putters (Kim Putters, Sociaal en Cultureel Planbureau). Ook voor andere sectoren, zoals podiumkunsten en openbare bibliotheken, zijn vrijwilligers onmisbaar geworden om instellingen draaiende te houden en/of geopend voor het publiek.

Die verschuiving in het werkveld blijft niet beperkt tot vrijwilligers. Neem de podiumkunstensector. Door afname van het aantal podia is de concurrentie hevig, niet alleen tussen podia, ook tussen podiumkunstenaars. Podia ontberen naast budget ook menskracht. Dat heeft onder meer tot gevolg dat theaterpersoneel meer moet werken voor minder geld, en dat podiumkunstenaars voor een belangrijk deel voor eigen promotie moeten zorgen. De podiumkunstenaars hebben, net als kunstenaars uit andere sectoren, vaak een gemengde beroepspraktijk waardoor zij niet alleen hun inkomstenbronnen maar ook hun risico's spreiden. De werkgelegenheid staat daarmee onder druk.

Omdat het totale aanbod op het gebied van vrijetijdsbesteding is toegenomen — inclusief het cultuuraanbod — moeten instellingen harder hun best doen om hun marktaandeel te behouden. Een van de belangrijkste trends daarin, signa-

leert de Cultuurindex Nederland, is het leveren van maatwerk. Zo verschijnen er in de boekenbranche weliswaar steeds meer nieuwe titels, maar in steeds kleine(re) oplagen. En in de muziekindustrie kunnen consumenten via streamingdiensten als Deezer en Spotify uit miljoenen tracks hun eigen aanbod samenstellen, een trend die de daling van het aantal albumverkopen en muziekwinkels verklaart. Gratis toegankelijke activiteiten en/of activiteiten in de open lucht, trekken veel bezoekers. Denk aan het Grachtenfestival, theaterfestivals als Oerol op Terschelling, Boulevard in Den Bosch en De Parade die langs de vier grote steden reist, Parkpop in Den Haag, en de Open Monumentendag. Maar ook beurzen als Art Rotterdam en de internationale fotografiebeurs Unseen in Amsterdam trekken steeds meer publiek.

Andere gevolgen van de bezuinigingen tekenen zich onder meer af op het gebied van cultuureducatie en amateurkunst. In verschillende provincies worden de bemiddelende en coördinerende organisaties op dit vlak ondergebracht in één nieuwe organisatie. In de provincie Noord-Holland wordt cultuureducatie na 2015 geheel wegbezuinigd. Dit leidt met name voor kleinere gemeenten tot een probleem. De provincie neemt namelijk



deel aan de vierjarige matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit (2012-2016). Deze regeling is gericht op cultuureducatie op de basisschool; de provincie treedt op als loket voor aanvragende gemeenten tot 90.000 inwoners, van Den Helder tot Hilversum. De provincie dient hun plannen in bij het Fonds voor Cultuurparticipatie, de uitvoerder van de matchingsregeling. Gemeenten kunnen er, zo mogelijk, ook voor kiezen om aan te sluiten bij een grote gemeente die zelfstandig een projectplan ontwikkelt. Door geen geld meer beschikking te stellen voor cultuureducatie en voor het provinciale expertisecentrum, kunnen scholen en cultuuraanbieders in de middelgrote en kleine gemeenten geen gebruik meer maken van de provinciale dienst. Deze staat cultuuraanbieders, kunstcentra, adviseurs en bemiddelaars bij in de ontwikkeling van projecten en leerlijnen. De kwaliteit en beschikbaarheid van cultuur op school wordt daarmee volledig afhankelijk van individueel gemeentelijk beleid. De gemeente Den Haag vaart een andere koers: zij sluit zoveel mogelijk convenanten met scholen. Alhoewel goed cultuuronderwijs een speerpunt is in het Rijksbeleid, is er geen landelijk verplicht curriculum voor cultuureducatie en implodeert de infra-

structuur op gemeentelijk niveau, zowel voor de binnen- als de buitenschoolse variant.

Provincies geven ook blijk van een fundamenteel andere houding tegenover cultuur. Het gaat niet langer uitsluitend om het geven van geld. Om cultuur, cultureel erfgoed en cultuurtoerisme blijvend te stimuleren, sluit de provincie Utrecht (gedeputeerde Mariëtte Pennarts) bijvoorbeeld cultuurpacten met (alle 25) gemeenten. De pacten zijn tevens bedoeld om de samenwerking tussen provincie en gemeenten op dit vlak te versterken. Er zijn al pacten gesloten met de gemeenten Amersfoort, Utrecht, Veenendaal en Woerden. Provincies kiezen ook steeds vaker voor een faciliterende naast een financierende rol: zij zetten menskracht in om instellingen en gemeenten in de knel te helpen zoeken naar oplossingen. En door als bovenlokale partij expertise te leveren, kunnen zij verschillende partijen en sectoren met elkaar verbinden en daarmee invulling en richting geven aan provinciaal cultuurbeleid-nieuwe stijl.

*Ineke van Hamersveld en
Dimitri Lahaut, 22 juni 2015*



Kaalslag of Cultuur- ?slag



De sprekers



Erik Akkermans

Erik Akkermans is voorzitter van de Federatie Cultuur. Vanuit die functie zit hij de Stuurgroep Sectorplan Cultuur voor. Hij studeerde politieke wetenschappen en had leidinggevende functies bij verschillende cultuurinstellingen, was werkzaam bij een adviesbureau en is nu zelfstandig adviseur. Hij is voorzitter van Dansmakers Amsterdam en was in het verleden voorzitter van onder meer World Wide Video Festival en het Scholingsfonds voor Kunst en Cultuur.



Foto Robert Benschop

Aukje Bolle

Aukje Bolle is zakelijk directeur van Korzo, theater en productiehuis voor de dans. Zij volgde een opleiding Moderne Theaterdans aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Na een danscarrière startte zij een tweede carrière, als projectleider bij Stichting Rotterdam Festival en als beleidsadviseur Kunst en Cultuur bij de gemeente Rotterdam. Zij is voorzitter van het bestuur van het Rotterdamse pop- en kunstenfestival Motel Mozaïque, bestuurder van het Haags Directieoverleg Podiumkunsten en bestuurder van het Sociaal Fonds Podiumkunsten.



Carolien Borgers

Carolien Borgers studeerde aan de Amsterdamse Toneelschool en de Kleinkunstacademie. Sinds 2008 staat ze in het theater met haar solo cabaretprogramma's. Ze werkt als ZZP'er en doet veel televisie en radiowerk, spreekt reclames in en bracht in december 2014 haar Nederlandstalige debuutalbum uit.



Adriana Esmeijer

Adriana Esmeijer is directeur van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Zij is actief als lid van het bestuur van onder andere het Goede Doelen Platform, de Stichting Aanwending Loterijgelden Nederland, het Blockbusterfonds en The Hague Club (netwerk van grote Europese vermogensfondsen). Ook is zij lid van de Raad van Toezicht van ArteZ Hogeschool voor de Kunsten.



Rien van Gendt

Rien van Gendt was onder andere werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) in Parijs. Hij is actief in het bestuur van verschillende non-profitorganisaties, waaronder Rockefeller Philanthropy Advisors (USA), Partners in Health (USA), de Van Leer Group Foundation, European Cultural Foundation (ECF) en Fonds 1818. Hij is voorzitter van het bestuur van de FIN - Vereniging van Fondsen in Nederland.



Marielle Hendriks

Marielle Hendriks is directeur van de Boekmanstichting, het kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid in Amsterdam. Daarvoor werkte zij bij het Museum of Fine Arts in Boston en bij de afdeling cultuur van de gemeente Issy-les-Moulineaux (Parijs). Zij studeerde Algemene Letteren en Kunstbeleid en -Management aan de Universiteit Utrecht.

**Dimitri Lahaut**

Dimitri Lahaut is onderzoeker bij de Boekmanstichting. Hij is verantwoordelijk voor de Cultuurindex Nederland, de nationale barometer van de vitaliteit van de kunsten. Hij was ruim zes jaar werkzaam voor Stichting Filmonderzoek waar hij onder ander verantwoordelijk was voor de Bioscoopmonitor en andere grote onderzoeksprojecten. Hij voltooide de studie Facilitaire Dienstverlening in Heerlen en de master Vrijtijds wetenschappen aan de Universiteit van Tilburg.

**Bart van Meijl**

Bart van Meijl is directeur en eigenaar van een internationaal advieskantoor en oprichter van de Nieuwe Philharmonie Utrecht. Hij studeerde aan de conservatoria van Utrecht en Amsterdam. Tevens studeerde hij (fiscaal) recht. Hij is actief in diverse besturen waaronder het dagelijks bestuur van het CDA, Jeugd cultuurfonds Nederland en voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Muziek Organisatie.



Foto Merlijn Doornik

Lennart van der Meulen

Lennart van der Meulen is algemeen directeur van de VPRO. Hij heeft altijd gewerkt op het gebied van media, cultuur en politiek. Hij was campagneleider bij D66, politiek adviseur van de staatssecretaris voor media en cultuur Aad Nuis, commissaris bij het Commissariaat voor de Media en netcoördinator van Nederland 3 en 2. Naast directeur van de VPRO is Van der Meulen interim voorzitter van Kunsten '92 en voorzitter van de Raad van Toezicht van TivoliVredenburg.

**Tanja Mlaker**

Tanja Mlaker werkt sinds 2006 bij het Nationale Opera & Ballet in Amsterdam als zakelijk leider van De Nationale Opera en is sinds 2011 vice-voorzitter van Federatie Cultuur. Zij heeft sinds 1999 diverse leidinggevende en bestuurlijke functies in de culturele sector bekleed en werkt daarnaast als literair vertaler en adviseur.



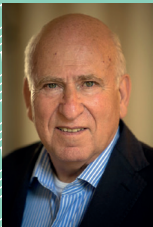
Simon Reinink

Simon Reinink werkte na zijn studie rechten als advocaat bij De Brauw en in diverse managementfuncties bij WoltersKluwer en ThiemeMeulenhoff. In 2006 werd hij algemeen directeur van Het Concertgebouw N.V. Daarnaast vervult hij een aantal bestuursfuncties, onder andere als lid Raad van Toezicht van het Museum Speelklok, Nationale Park De Hoge Veluwe, het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds, Stichting 4 mei Concert en Amsterdam Partners.



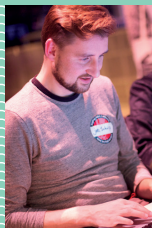
Ryclef Rienstra

Ryclef Rienstra is directeur van de VandenEnde Foundation. Hij werd, na werkzaam geweest te zijn als geluidstechnicus, productie leider en uitvoerend producent voor verschillende Nederlandse filmbedrijven, in 1982 algemeen secretaris van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen. Vanaf 1984 was Rienstra achtereenvolgens de eerste directeur van het Fonds voor de Nederlandse Film, het Europese filmcoproductiefonds Eurimages in Straatsburg en het Nederlands Fonds voor de Film.



Martijn Sanders

Martijn Sanders is zelfstandig werkzaam. Hij was artistiek leider van de campagne Eindhoven Culturele Hoofdstad 2018 en heeft het basisprogramma gemaakt voor de viering Amsterdamse Grachten 400 jaar in 2013. Hij is voorzitter van het Internationaal Franz Liszt Pianoconcours, de Vereniging Rembrandt, de Erasmusprijs en het Holland Festival. Als voorzitter van de Commissie Cultuurprofijs heeft hij minister Plasterk geadviseerd over de stimulering van het cultureel ondernemerschap.



Jarl Schulp

Jarl Schulp is co-founder en artistiek directeur van stichting FIBER. Deze in Amsterdam gevestigde organisatie presenteert, ondersteunt en ontwikkelt artistieke producties op het snijvlak van audiovisuele kunst, digitale cultuur en elektronische muziek. Eerder was hij werkzaam als grafisch/tentoonstelling ontwerper en werkte hij bij de De Verdieping van club/cultuurhub TrouwAmsterdam.



Marlies Tal

Marlies Tal studeerde Kunstbeleid en -Management aan de Universiteit Utrecht en werkt sinds 2004 bij het LKCA en haar rechtsvoorganger Cultuurnetwerk Nederland. Sinds kort is zij hoofd van de afdeling beleid bij het LKCA welke de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden en instellingen op het gebied van cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie ondersteunt.



Coen Teulings

Coen Teulings is hoogleraar economie aan de University of Cambridge en de Universiteit van Amsterdam. Hiernaast is hij actief als bestuursvoorzitter van het Tinbergen Instituut, lid Raad van Toezicht van de Technische Universiteit van Eindhoven, voorzitter Raad van Toezicht van het Gemeentemuseum Den Haag en columnist voor het NRC. Hij was van 2006 tot mei 2013 directeur van het Centraal Planbureau.



Stéfanie van Tuinen

Stéfanie van Tuinen is werkzaam als leerplanontwikkelaar bij SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, en projectleider van het 'leerplankader kunstzinnige oriëntatie' voor het primair onderwijs. Naast onderwijs in kunst en cultuur, houdt zij zich bezig met onderwijsthema's als curriculumontwikkeling en leraren, talentontwikkeling, samenhang, 21e-eeuwse vaardigheden en doorlopende leerlijnen. Van Tuinen is tevens beeldend kunstenaar en dichter.



Bastiaan Vinkenburg

Bastiaan Vinkenburg is sectorleider Kunst & Cultuur bij Berenschot. Hij adviseert sinds 2001 overheden en culturele instellingen over strategische en bedrijfsmatige vraagstukken op het gebied van kunst, cultuur en maatschappij. Hij is daarnaast onderzoeker, dagvoorzitter en toezichthouder in de cultuursector en lid van de stuurgroep voor het trainingsprogramma Wijzer Werven.



Moniek Warmer

Moniek Warmer is eigenaar van 'Warmer educatief ontwerp en advies voor kunst en cultuur'. Zij ontwikkelt educatieve projecten voor musea en culturele instellingen. Zij adviseert musea, provinciale instellingen, gemeentes en scholen bij het doorvoeren van onderwijsvernieuwingen en het opzetten van leerlijnen voor cultuureducatie. Tot 2001 was zij werkzaam in het middelbaar onderwijs en schreef zij methodes voor Nederlands en CKV.



~~~~~
Kaalslag
of **Cultuur-**
~::~~
~~~~~

Grafisch ontwerp Bas van Vuurde

Het symposium **Kaalslag of Cultuuromslag?** is een initiatief van de Boekmanstichting in samenwerking met het Prins Bernhard Cultuurfonds en wordt mede mogelijk gemaakt door Het Koninklijk Concertgebouw en het GO-Fonds.



Stichting **GO FOND**
Stichting voor de Nederlandse Cultuur

